

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

لیکونکی: محمد حسن سویدان
استونکی: شاه محمود "سرتیر"
۲۱ اپریل ۲۰۲۴

محمد حسن سویدان

په اسرائیلو باندي د اردوغان سوداگریز بندیز په بشپړ ډول د ځان خدمت دی

د ترکیې لخوا اسرائیلو ته د ۵۴ صادراتو کټګوریو ځنډول له فلسطینیانو سره د اخلاقي پیوستون څخه نه رامینځته کیري بلکه د خونریزي اقتصاد ، د اردوغان وروستي انتخاباتي ماتې او له واشنگټن سره د هغه د بیا یوځای کیدو غوښتنې لخوا رامینځته کیري.

د عکس کریډیت: کریډل

د اپریل په ۸ مه د ترکیې ولسمشر رجب طیب اردوغان د انقرې په باسیتیې ښار کې د ولسمشرۍ په ماڼۍ کې د یوې مهمې غونډې مشري وکړه. د هغه مرستیال، سیودت یلماز، د بهرنیو چارو وزیر هاګان فیدان، د سوداګرۍ وزیر عمر پولات او نور د پام وړ شخصیتونو ګډون کړی و.

د سیاسي درنو وزنونو ډله د اسراییلو لخوا غزې ته د اړتیا وړ بشري مرستو د لیرلو لپاره د ترکیې وړاندیز ردولو په اړه بحث کولو لپاره راټول شوي وو. په ځواب کې، د اردوغان تر لارښوونې لاندې، پولات اعلان وکړ چې اسراییل ته د [54 ډوله محصولاتو](#) صادرات ودروي، سمدلاسه اغیزمن کيږي.

د سوداګرۍ وزارت په سرکلر کې راغلي چې د بندیز هدف دا دی چې اسراییل دې ته اړ کړي چې خپل "نړیوال حقوقي مکلفیتونه" وساتي او "ترهغې به پلي کيږي چې تل ابیب په غزه کې اوربند ته غاړه کيږدي او د مرستې ننوتلو ته اجازه ورکړي".

د ترکیې بندیزونه یو لړ توکي پوښي، په شمول د پوځي جیب ټیلو، سمټو، مختلف کیمیاوي موادو او سرې، د موټرو ټیل، د فولادو محصولات، د المونیم توکي لکه خیاطي تارونه او فایبر کیبلونه، رنګونه، د فولادو کانټینرونه، سلفر، کانکریټ مکسرونه، کرینونه، شیشه، او نور فلزي توکي.

ایا د ترکیې دریخ بدل شوی؟

د دې کال په پیل کې، د جنوري په ۴، د غزې د تیریبو په ترڅ کې د تل ابیب سره د ترکیې د [سوداګرۍ دوام](#) په اړه د پراخو کورنیو نیوکو وروسته، د ترکیې د سوداګرۍ وزارت د رسنیو افشا کول [رد کړل](#) چې اسراییلو ته د صادراتو د زیاتوالي توضیحات لري. پرځای یې، وزارت ټینګار وکړ چې ترکیې توکي په اشغال شویو سیمو کې د *فلسطین* خلکو ته لیردول کيږي - نه د اسراییلو بازار ته.

دا باید په یاد ولرئ چې د فلسطین سیمو ته ټاکل شوي ټول توکي د اسراییلو د ګمرک چارواکو لخوا د اسراییلو لپیل لاندې پروسس کيږي.

خو د اردوغان پر ضد کورنی غصه دوام لري، چې د ترکیې د ښاروالۍ په وروستیو ټاکنو کې د هغه ګوند ته د پام وړ زیان واوښت. د تل ابیب سره د سوداګرۍ د درولو غوښتنه کولو سره د لاریون کونکو پروراندې [دولتي تاوتریخوالي](#) پراخه راپورونو وروسته، انقرې په پای کې اسراییلو ته د ۵۴ محصولاتو کټګوریو صادرول ودرول. دا اقدام د اردوغان له هغه روایت سره په ټکر کې دی چې د ترکیې مالونه د فلسطینیانو لپاره ټاکل شوي وو، په دغو لومړنیو ادعاوو یې شکونه راپارولي او د هغه د پالیسیو اوږدمهاله ستونزې یې په ګوته کوي.

د ترکیې د احصایې د دفتر معلومات ښيي چې د غزې د جګړې په لومړیو پنځو میاشتو کې اسراییلو ته د ترکیې د صادراتو ټولټال [۱.۹ میلیارد ډالره](#) وو چې د ساختماني موادو په ګډون تولیدي توکي یې د پام وړ برخه جوړوي.

د سمټو یوازې د یوې فعالې فابریکې سره، د اسراییلو ساختماني سکتور په ډیره اندازه په وارداتو تکیه کوي: د اوسپنې د جوړولو د موادو شاوخوا [۷۰ سلنه](#) او د سمټو د اړتیا دریمه برخه یې له ګاونډي ترکیې څخه سرچینه اخلي. د ترکیې واردات د پلاستیک او ربر محصولاتو لپاره د اسراییلو بازار شاوخوا [11 سلنه](#) او شاوخوا ۱۰ سلنه ټوکر جوړوي.

له ترکیې څخه د سمټو د وارداتو بندول به د اسراییلو پر ساختماني سکتور باندې فشارونه لا پسي زیات کړي، کوم چې تر ډېره په فلسطیني کارګرانو تکیه وه او له همدې امله د غزې جګړې سخت اغیزمن کړی دی.

د صنعت داخليانو په وينا، دا نوي سوداگريز محدوديتونه به احتمال ولري چې د اشغال په حالت کې د کورونو بېي لور کړي.

د "بدلون" لاملونه

داسې ښکاري چې درې لومړني فکتورونه د اردوغان پریکړه اغیزه کړې چې اسراییلو ته د ترکیې د صادراتو د پام وړ برخه ودروي:

لومړی، د انفرې او امریکا تر منځ وروستي جورجاری مهم رول لوبولی دی. په تیرو څو کلونو کې، د ترکیې ولسمشر د ترکیې د ژور اقتصادي بحران د کمولو لپاره د خپلې ستراتیژۍ د یوې برخې په توګه د واشنګټن د سیمه ایزو ګټو سره په زیاتیدونکې توګه همغږي شوي - د انفلاسیون کچه د ۶۸.۵ سلنې لوروالی (په مارچ کې)، د سود د نرخونو په چټکۍ سره لوړیدل او د ملي اسعارو د ارزښت ټیټیدل . د متحده ایالاتو کمپ ته د انفرې بیا ننوتل احتمال د ماليې وزیر محمد سمیک لخوا د نړیوال بانک سره د 35مليارد ډالرو پور تړون د اعلان لپاره مسؤل دی چې په دريو کلونو کې په قسطونو کې خوندي شوی.

په غزه باندې د اسراییلو له وحشیانه او شپږ میاشتني برید څخه په لویدیځه اسیا کې د امریکا او ترکیې د اړیکو او د دوی د پوځي زیاتوالي د متقابلې وېرې په شرایطو کې، د ترکیې د صادراتو بندیز هم احتمالاً د یوه محاسبه شوي فشار تاکتیک دی چې د امریکا متحدو ایالتونو له خوا اداره کېږي. د بایدن د ادارې ستراتیژي د اسراییلو د لومړي وزیر بنیامین نتنیاھو د تیږو د مخنیوي لپاره.

دویم دا چې د غزي په ترانګه کې د تل ابیب کمپاین ناکامه ، نامناسب او خپلو اهدافو ته د رسیدو توان نه لري ، له اسراییلو سره د سوداګرۍ په اړه د اردوغان پر تګ راتګ هم اغیز کړی دی .

یو بشپړ سیاسي فرصت غوښتونکی، اردوغان خپل ځان د هغه ګوند سره یوځای کوي چې هغه باور لري چې بریا به رامینځته کړي او ترکیه به په تاریخي داستان کې په مثبت ډول یاد شي.

په نهایت کې ، د هغه د ښاروالی په ټاکنو کې د ناکامیو له امله رامینځته شوي کورني سياسي فشارونه د اردوغان پریکړې اغیزه کړې. د اسراییلو سره د سوداګرۍ وده یوه ډیره ګرمه شوې کورنۍ مسله ده چې په دلیل یې د دې ټاکنو پایلې اغیزمنې کړې، په کوم کې چې د اردوغان ګوند د پام وړ زیان سره مخ شو .

په ځواب کې، د ترکیې ولسمشر خپلې تګلارې بیا تنظیم کړې ترڅو د خلکو ملاتړ ترلاسه کړي، په ځانګړې توګه د مذهبي رای وړکوونکو په منځ کې چې د اسراییلو سره د هر ډول اقتصادي ښکیلتیا مخالفت کوي. دا ستراتیژیک بدلون احتمال لري چې د ترکیې بهرنۍ پالیسي د خپلو محافظه کارو حلقو احساساتو سره په مطابقت کې په کور دننه د ملاتړ پیاوړي کولو هڅه وي.

اردوغان د ټاکنو د پایلو ګواښ وکړ

د مارچ په ۳۱مه، د ترکیې سیمه ییزې ټاکنې د دې هېواد په ۸۱ ولایتونو او ۹۷۲ ښاروالیو کې ترسره شوې، چې د ۳۴ ګوندونو ۱۰۵۳ نوماندانو پکې برخه اخیستې وه او د ۴۸ میلیونو رایه وړکوونکو برخه اخیستې وه، چې د تیږي ټولپوښتنې په پرتله نږدې اوه سلنه کموالی ښيي .

دا له ۲۰۰۴ راهیسې ترټولو ټیټه رایه اچونه وه، چې د اردوغان د عدالت او پراختیا ګوند (AKP) د پلویانو تر منځ تر ټولو لوړه غیرحاضري لیدل کيږي.

د هغه د گوند اصلي اپوزيسيون، د ريپبليکن پيپلز گوند (CHP) 37.7 سلنه رايي ترلاسه کړي، کوم لاسته راوړنه چې د ۱۹۹۷ ټاکنو راهيسي نه ليدل کيږي AKP. د ۳۵.۵ سلنه رايو سره په دوهم ځای کې راغلی او د فلاحی گوند د ټولټال رايو د ۶.۱۹ سلنه سره په دويم ځای کې دی .

ډيری عوامل د AKP په ضايع کيدو کې مرسته وکړه، په ځانگړې توگه د ترکيې سختې اقتصادي ننگونې او د بحران په مخنيوي کې د اردوغان نه توانيدل. برسیره پردې، د غزې په جگړه کې د هغه کمزوري دريځ - په ځانگړې توگه د اسراییلو سوداگريزي رسوايی - د هغه ځينې رايه ورکونکي دي ته وهڅول چې [خپل ملاتړ](#) د اسلامي فلاحی گوند ته واړوي.

د فلاحی گوند راڅرگندېدل په ځانگړې توگه د اردوغان او د هغه ټيم اندېښمن کړي، ځکه چې د دوی ملاتړ، د AKP سره يوځای کولی شي د ټاکنو پایلې د پام وړ بدل کړي .

په وروستيو کلونو کې، AKP په زياتيدونکي ډول له خپلو اسلامي ريښو څخه ځان لرې کړی، د ډيرو [مليانو](#) او يو څه سيکولر پالیسيو پلوي کوي، چې د دې دوديز ملاتړ بنسټ کې کمښت الم شوی .

د ښاروالی د ټاکنو پایلې د ترکيې په سياست کې د اوبو يوه شيبه ده، نه يوازې دا چې دوی د خلکو پراخه ناخوښي رابرسیره کوي، بلکې د خپل اقتصادي ميراث د خوندي کولو لپاره په احتمالي توگه اردوغان د لويديځ ستراتيژيک جوړښت ته اړوي.

د انقري پریکړه چې اسراییلو ته د ۵۴ صادراتو کټگوريو بنديز ولگوي، په داسې حال کې چې ظاهراً د اردغان د اسلامپالې اډې غوښتنه کول او د متحده ايالاتو د غوښتنو سره سم فشار راوړي، د هغه اصولي دريځ پرځای چې هغه غواړي ترکانو او مسلمانانو ته وړاندې کړي د بهرنی پالیسی ډير عملي چلند څرگندوي .

پداسې حال کې چې د سوداگري بنديز به د اسراییلو ساختماني سکتور اغيزه وکړي او د املاکو لگښتونه لوړ کړي، دا د فلسطين د حقونو د ملاتړ پر ځای د اسراییلو په پالیسيو باندې د نفوذ کولو لپاره د متحده ايالتو ستراتيژيو غزول دي.

که چېرې د اردوغان اداره په حقیقت کې د غزې سمدستي اوربند ته ژمنه وه، منتقدین استدلال کوي چې نور مستقیم اقدامات لکه د آسیا څخه اسراییلو ته د ترکيې له لارې د تیلو د ليرد بندول - چې د اسراییلو د تیلو ټول واردات [62](#)

[سلنه](#) جوړوي - به ډير وي. د ريښتيني ملاتړ نښه.